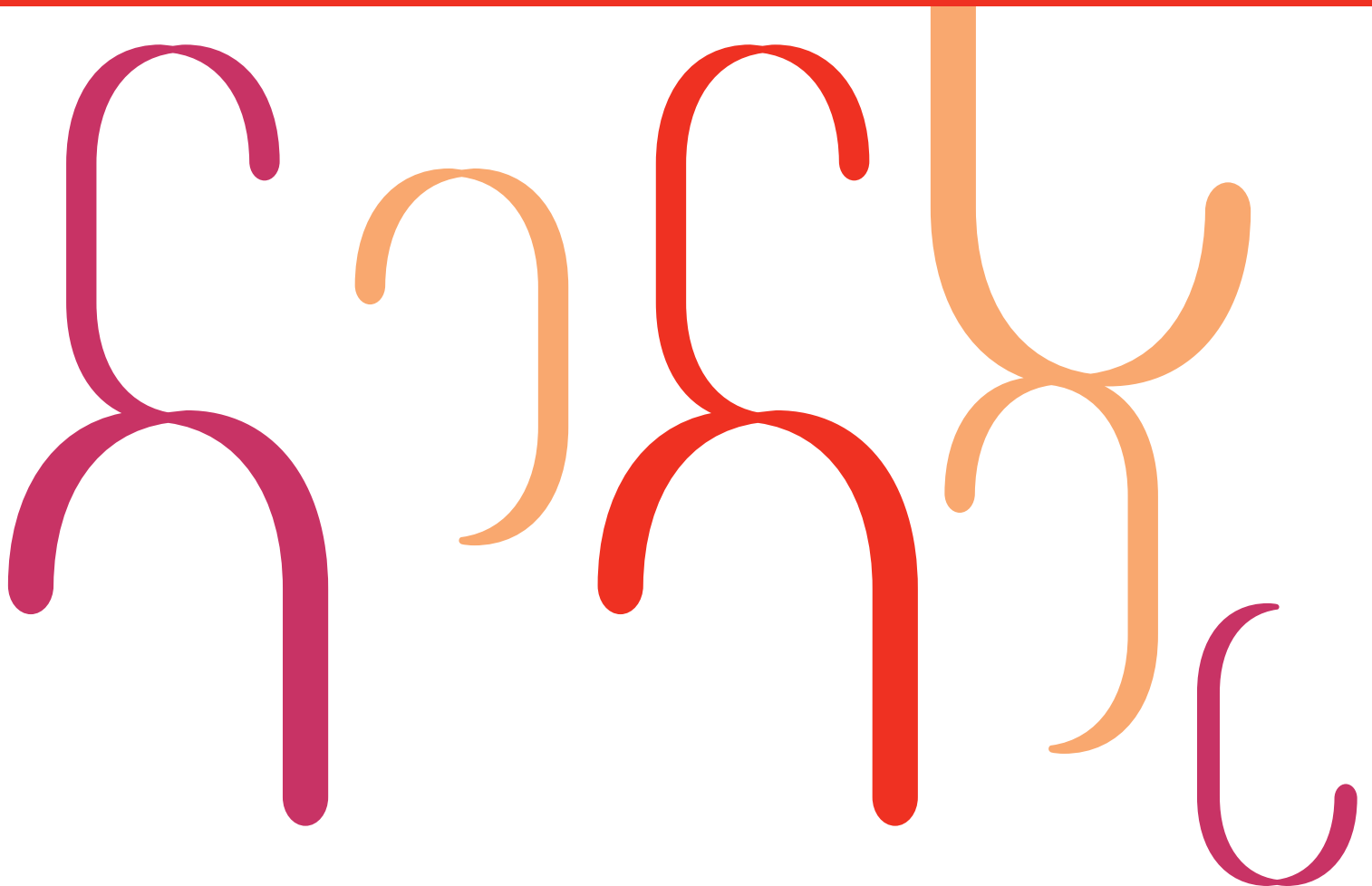


Mod en tættere kobling mellem skole og praktik

*Erfaringer fra 21 forsøgs- og udviklingsprojekter på 18
erhvervsskoler*

Arnt Louw



Mod en tættere kobling mellem skole og praktik

Erfaringer fra 21 forsøgs- og udviklingsprojekter på 18 erhvervsskoler

Forfatter

Arnt Louw

Center for Ungdomsforskning

Institut for Læring og Filosofi

Aalborg Universitet i København

Layout

Rasmus Johan Nielsen

Center for Ungdomsforskning er en selvstændig forskningsenhed ved Aalborg Universitet, dog med adresse i Sydhavnen i København, som forsker i unges levekår. Centrets drift støttes af en forening – Foreningen Center for Ungdomsforskning. Vi gennemfører forskellige projekter, dog alle med det kendetegn, at de tager afsæt i de unges egne beskrivelser og oplevelser af deres hverdag og liv.

Ophav

© Forfatterne og Center for Ungdomsforskning 2015

Rapporten kan frit kopieres og viderebearbejdes med angivelse af kilde til ikke-kommercielle formål på www.cefu.dk samt www.emu.dk (Danmarks Undervisningsportal).

Forskningsprojektet er blevet gennemført af Center for Ungdomsforskning, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet i samarbejde med Danmarks Evalueringsinstitut. 18 erhvervsskoler har deltaget i forsøgs- og udviklingsarbejdet med i alt 21 forsøgs- og udviklingsprojekter.

De deltagende skoler er: Randers Social- og Sundhedsskole, Århus Købmandsskole, Århus Social- og Sundhedsskole, TietgenSkolen, Teknisk Skole Silkeborg, Social- og Sundhedsskolen i Silkeborg, EUC Nordvest, Mercantec, Svendborg Erhvervsskole, CELF, Social- og Sundhedsskolen Fyn, Tradium / Learnmark, Skive Tekniske Skole, CPH WEST, Tech College Aalborg, SOSU Fredericia-Vejle-Horsens og Roskilde Tekniske Skole, Roskilde Handelsskole.

Indhold

Resumé

4

1. Indledning

6

Undervisningsministeriets modelprogram om betydningen af tæt kobling mellem skole og praktik

6

Kort om forsøgs- og udviklingsprojekterne og de deltagende skoler

7

Om EVA og CeFU's roller i modelprogrammet og undersøgelsens datagrundlag

8

Om rapportens tilblivelse og opbygning

8

2. Udvikling og praktisering af fælles sprog

9

Omsætning og konkretisering af skolens teorimål og praktikkens mål

9

Udvikling af nye kommunikationsformer og øget dialog mellem skole, virksomhed og elev

12

Portfolio / logbogsarbejde til synliggørelse af elevernes læring

14

3. Opgaver, der kobler skole og praktik

16

Social- og Sundhedsuddannelser

16

Merkantile uddannelser

19

Tekniske uddannelser

22

Konklusion

26

Anbefalinger

28

Resumé

Undersøgelsen af 18 skolars 21 FoU-projekter under Undervisningsministeriets modelprogram: **'tæt kobling mellem skole og praktik'** tegner samlet set et positivt billede. Der er generelt set skabt muligheder for bedre koblinger mellem skole og praktik, der indvirker positivt på elevernes motivation for teori. Kvaliteten i elevernes samlede uddannelsesforløb er løftet, og der er skabt grobund for erhvervsfaglig udvikling for eleverne i såvel virksomhederne som på skolerne. Forsøgene peger på, at det er muligt at foretage dette løft gennem fokus på indsatser på individniveau og strukturniveau. Der indgår to typer af FoU-projekter i modelprogrammet.

I forhold til udviklingsprojekterne under type 1, ***etablering og praktisering af fælles sprog***, peger rapporten på, at skolernes udvikling af små tiltag, der konkretiserer mål for praktikken og skolens teorimål, har fungeret særdeles godt som en måde at gøre de teoretiske og praktiske elementer konkrete, relevante og meningsfulde for eleverne – både i praktikken og på skolen. Lignende værktøjer kunne med fordel udvikles på tværs af eud-feltet.

Derudover peger rapporten på, at der er skabt mere dialog og kommunikation mellem skole og praktik, hvilket har givet anledning til at få italesat og tydeliggjort indforståede faglige begreber og forståelser. Denne styrkede fælles referenceramme har haft en afsmittende effekt på eleverne, der får øjnene op for flere sammenhænge og bliver bedre i stand til at se uddannelsen som en helhed. Skolernes udviklingsforsøg med at fastholde elevernes læreprocesser i form af logbog / portfolio giver eleverne mulighed for at se tilbage på egne læreprocesser. Det åbner gode muligheder for, at eleverne bringes til at *tænke skole*, mens de er i praktik og *tænke praktik*, mens de er i skole. Dette har styrket elevernes muligheder for at forbinde de teoretiske og praktiske elementer i deres erhvervsuddannelse.

I forhold til udviklingsprojekterne under type 2, ***Opgaver, der kobler skole og praktik***, peger rapporten på, at etablering af fagligt samarbejde mellem praktikvejledere og undervisere, mhp. at arbejde med elevernes forventninger til og forståelser af praktikken, fx i form af forumteater, styrker elevernes muligheder for at bringe skolens teoretiske begreber i spil i praktikken. Erfaringerne fra denne måde at forberede eleverne på praktikkens dilemmaer og udfordringer er eksemplarisk og kan være kilde til inspiration på tværs af eud-feltet.

Derudover peger rapporten på, at elevernes motivation for særligt de generelle og brede teoretiske perspektiver kan styrkes ved at arbejde med tydelighed omkring relevansen og meningen af disse perspektiver i fx forhold til kvaliteten af elevernes afsluttende prøver. Derudover er det en central erfaring, at en grundig forberedelse af eleverne på skolen til at kunne udføre det teoretisk baserede praktiske arbejde i praktikken for det første styrker elevernes motivation for teori, og for det andet giver eleverne et styrket mandat til at 'være under uddannelse' i praktikken. Det betyder, at der kommer fokus på elevens mål for den konkrete praktik.

På tværs af skolernes udviklingsprojekter udgør det ydermere en helt central erfaring i forhold til elevernes motivation for teori, at det ikke kun handler om typen af projekter (fælles sprog, eller opgaver, der kobler skole og praktik). Det handler i høj grad også om, at der udvikles fælles faglige forpligtende forløb, der inddrager alle parter: elever, undervisere og praktikvejledere, på relevante, afklarede og værdifulde måder.

1. Indledning

Erhvervsuddannelserne i Danmark hviler på vekseluddannelsesprincippet. Det vil sige, at elevernes uddannelse er tilrettelagt, så den veksler mellem perioder på en erhvervsskole og perioder i praktik i en virksomhed. Dette uddannelsesprincip blev indført med lærlingeloven i 1956 og har siden været en hjørnesten i de danske erhvervsuddannelser. I forbindelse med den seneste reform af erhvervsuddannelserne er vekseluddannelsesprincippet videreført stort set uændret. Der er altså bred politisk opbakning til, at det fortsat skal være en hjørnesten i den danske erhvervsuddannelsesmodel. I forhold til kvaliteten af erhvervsuddannelserne er det derfor centralt at spørge: Hvordan fungerer dette vekseluddannelsesprincip i dag rundt omkring på de forskellige erhvervsuddannelser? Og: Hvad vil det egentlig sige at koble skole og praktik og praktiske og teoretiske perspektiver?

Undervisningsministeriets modelprogram om betydningen af tæt kobling mellem skole og praktik

Med henblik på at udvikle praksisbaseret viden om, hvilke former for koblinger, der konkret kan styrke elevernes læring på tværs af skole og praktik og understøtte elevernes motivation for den teoretiske viden har Undervisningsministeriet etableret et modelprogram, hvor 18 erhvervsskoler har gennemført 21 FoU-projekter. Modelprogrammet skal understøtte produktionen af sikker viden og er en del af Undervisningsministeriets strategi for forsøgs- og udviklingsarbejde, der omfatter alle ministeriets uddannelsesområder. Ifølge denne strategi tilrettelægges forsøgs- og udviklingsprojekter inden for tre typer af programmer, der hver især tydeliggør karakteren af den viden, som udviklingsprojekterne sigter på at tilvejebringe: inspirationsprogram, modelprogram og systematisk forsøgsprogram. Et modelprogram gennemføres, når der ikke er sikker viden om effekten, men hvor der er en eller flere antagelser om, hvilke indsatser der kan lede til hvilke effekter. Modelprogrammet skal således give indikationer på, om en indsats har effekt eller ej. I dette modelprogram drejer det sig konkret om, hvorvidt bestemte måder at styrke kobling mellem skole- og praktikdelen indvirker positivt på elevernes motivation for og forståelse af teoretisk viden. Der indgår to typer af FoU-projekter i modelprogrammet:

1) *Etablering og praktisering af et fælles sprog*, hvor der lægges vægt på, hvordan kommunikationen er tilrettelagt mellem skole, praktikvirksomhed og elev om uddannelsens mål, indhold, organisering og relationen mellem skole og praktik.

2) *Opgaver, der kobler skole og praktik*, med fokus på, hvordan elevernes opgaver tilrettelægges, så de går på tværs af skoleundervisning og praktikforløb.

Erhvervsskolernes FoU-projekter adresserer således to centrale udfordringer ved koblingen mellem skole og praktik: *En kommunikativ udfordring*, der handler om, at der er behov for at styrke kommunikationen mellem skole og praktik samt kommunikationen omkring meningsfulde sammenhænge mellem skole og praktik og teori. Og en *indholdsmæssig udfordring*, der handler om behovet for at styrke samarbejdet mellem skole og virksomhed om at udvikle konkrete opgaver, der kan koble elevernes deltagelse og læring på tværs af skole og praktik.

Kort om forsøgs- og udviklingsprojekterne og de deltagende skoler

De 21 FoU-projekter er etableret på 18 erhvervsskoler. 5 projekter er etableret på social- og sundhedsskoler, 6 projekter på handelsskoler og 7 projekter på tekniske skoler¹ (inkl. 2 landbrugsskoler). 12 af projekterne er etableret på skoler i Jylland, 4 på Fyn og 5 på Sjælland (inkl. Falster). Under temaet *etablering og praktisering af fælles sprog* er der etableret 7 projekter. Under temaet opgaver, der kobler skole og praktik er der etableret 14 projekter. 5 skoler har etableret projekter på grundforløbet², og 13 skoler har etableret projekter på hovedforløbet³. FoU-projekterne i modelprogrammet dækker således et bredt og varieret udsnit af erhvervsuddannelserne med en geografisk spredning på de tre store landsdele.

Udviklingsprojekterne er gennemført mellem december 2013 og december 2014. Skolerne har undervejs arbejdet med at beskrive og afrapportere projekterne inden for en indsatssteoretisk ramme. Det vil sige, at alle projekter udspringer af en analyse af den lokale kontekst og hvilken konkret udfordring projektet skal være med til at løse. Skolerne har således beskrevet, hvordan deres indsats har været tilrettelagt og gennemført, og i hvilken grad man har nået de mål og succeskriterier, man har opstillet for projektet.

1. Handelsskole og 2 tekniske skoler har etableret 2 FoU-projekter.

2. Berørte indgange: Dyr, planter og natur, Sundhed, omsorg og pædagogik, HG, Produktion og udvikling.

3. Berørte uddannelser: Frisør, Tømrer, Murer, Social- og sundhedshjælper / assistent, Kontor med speciale, Serviceassistent, Boligmontering, Detailhandel, Eventkoordinator, Pædagogisk assistent, Data og IT, Vognmaler, Personvognsmekaniker. Ny Mesterlære: Landbrugsassistent & anlægsgartner.

Om EVA og CeFU's roller i modelprogrammet og undersøgelsens datagrundlag

Ud over de 18 erhvervsskoler deltager Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og Center for Ungdomsforskning (CeFU), Aalborg Universitet i modelprogrammet. EVA har varetaget løbende sparring med skolerne omkring FoU-projekterne. Sparringen har fokuseret på selve arbejdsprocessen samt evt. justeringer af den valgte indsats med henblik på at nå de ønskede mål. Derudover har EVA varetaget faciliteringen og kvalificeringen af skolernes beskrivelser af deres udviklingsprojekter samt skolernes afsluttende afrapporteringer.

CeFU har varetaget følgeforskning af FoU-projekterne. Centrale deltagere (undervisere, projektledere, uddannelsesledere, praktikvejledere, og projektkoordinatorer m.m.) fra de 21 FoU-projekter er blevet interviewet. Der er blevet foretaget 23 kvalitative interview (enkelte skoler har gennemført deres FoU-projekt på 2 forskellige uddannelsesstyper, fx på både en teknisk og en merkantil uddannelse. Disse skoler er interviewet 2 gange). 13 interview er foretaget som gruppeinterview på skolerne, og 10 interview er foretaget som telefoninterview med projektlederen eller en anden central fagperson på projektet. Skolernes afrapporteringer⁴ samt interview indgår som grundlag for denne rapport, som CeFU har udarbejdet. Personerne er anonymiserede.

Om rapportens tilblivelse og opbygning

Rapporten præsenterer en systematisk og praksisforankret viden om, hvad der kan øge elevernes muligheder for dels at koble mellem skole og praktik og dels at forbinde de teoretiske og praktiske elementer undervejs i deres erhvervsuddannelse. I rapporten anlægges et læringsperspektiv, og der tages udgangspunkt i undervisernes og andre involverede fagpersoners perspektiver.

I kapitel 2 fokuseres der på de 7 FoU-projekter, der er etableret under overskriften: *Etablering og praktisering af et fælles sprog*. I kapitel 3 fokuseres der på de 14 FoU-projekter, der er etableret under overskriften: *Opgaver, der kobler skole og praktik*.

4. Mange af de deltagende skoler har, i forbindelse med deres afrapportering, foretaget egne undersøgelser af deres projekter – både med udarbejdelsen af kvalitative interview og kvantitative data. Citater fra disse skoleinterne undersøgelser anvendes også i rapporten til at uddybe, nuancere og understøtte de forskellige pointer og tematikker, der behandles. Når der hentes citater fra skolernes afrapporteringer vil det fremgå som afrap. efter citatet.

2. Udvikling og praktisering af fælles sprog

I dette kapitel redegøres for den praksisbaserede viden, der er opnået i de 7 FoU-projekter, der har arbejdet med udvikling og praktisering af fælles sprog. I problemanalyserne hos disse skoler træder dette kommunikative tema klart frem i form af ambitionen om mere systematisk udvikling af fælles begreber og forståelser på tværs af skole og praktik samt en bedre og mere klar kommunikationsform. Overordnet set kan skolernes udviklingsarbejde med denne problemstilling inddeles i 3 kategorier. 1: *Omsætning og konkretisering af skolens teorimål og praktikkens mål.* 2: *Udvikling af nye kommunikationsformer og øget dialog mellem skole, virksomhed og elev.* 3: *Portfolio / logbogsarbejde til synliggørelse af elevernes læring¹.*

Omsætning og konkretisering af skolens teorimål og praktikkens mål

De to skoler, der har arbejdet med *omsætning og konkretisering af skolens teorimål og praktikkens mål*, har haft særlig fokus på uddannelsens mål og indhold. Her har man gjort gode erfaringer med nye måder at synliggøre og konkretisere de teoretiske elementer, eleven arbejder med på skolen, og hvordan de kan bringes i spil i praktikken. Der er fx blevet udviklet en pixi-bog, der kort og præcist og i et letlæseligt sprog beskriver de teoretiske elementer, eleven har arbejdet med på skolen. Pixi-bogen fungerer på den måde, at praktikvejlederen kan have den i lommen og tage frem i aktuelle situationer i samtaler med eleven i hverdagen. Erfaringen fra projektet er, at dette fungerer godt og er motiverende for eleverne - men også for virksomheden: Flemming: *"Så har vi set gejsten fra butiksheferne, som på et af de første besøg vi kom sad med folderen klar til os og sagde: "Det her, det skal I bare vide, det er guld værd i stedet for alt det, der står oppe på hylderne, vi aldrig får ned"* (underviser, Tietgenskolen).

Ligeledes er der på en anden skole udviklet konkrete skemaer, der synliggør elevens kompetencemål for hver skoleperiode, og også disse skemaer har haft positiv betydning i elevernes praktik på den måde, at de motiverer mestrene til at tage del i elevernes læring:

Camilla: *"Jeg vil sige, at de (praktikvejlederne) er meget, meget glade for denne måde at undervise på og mange af dem er glade for at være så involverede."*

1. Kategoriseringen er kun mulig på et overordnet niveau idet en del skoler har haft en flerhed af initiativer i spil, og således er svære at kategorisere entydigt. Kategoriseringen her afspejler således det hovedfokus, der har kunnet identificeres for de enkelte udviklingsprojekter.

I: Hvad er de glade for?

Camilla: For at blive involveret i læringen. At forklare eleverne, hvorfor de laver det, de gør. Så faktisk, dette skema gør, at de nøjagtigt ved, hvilke mål de skal nå

(underviser, Aalborg TECH).

Denne måde at arbejde med udvikling af et fælles sprog, via små konkrete værktøjer, der kan bringes i spil i en travl hverdag i praktikvirksomhederne, har således skabt grundlag for udvikling af nye handlemuligheder i praktikken, og det har betydet et styrket fokus på at fastholde et lærings- og uddannelsesperspektiv på eleven i praktikforløbet. Det har samtidig medført, at der skabes en fælles referenceramme rundt om elevernes læring på tværs af skole og praktik, fordi de teoretiske faglige begreber afklares og bringes meningsfuldt i spil i elevernes praktik:

Frank: Altså bare et eksempel: Det dér med fælles sprog, det er jo også forståelse for, hvad eleven har lært på skolen og så også kunne føre det over i en praktisk hverdag i butikken. Hvis vi nu f.eks. siger: ”Nu skal I lave en styrtekspønering, så ved eleverne godt hvad det drejer sig om, men det er ikke sikkert, dem i butikken ved, hvad det drejer sig om, men det finder de så ud af. De bruger de fælles ord i stedet for at sige nu skal du lave en salgsudstilling hvor du kaster varerne ned for at de ser billige ud så kan man sige du skal lave en styrekspønering så ved de, at det er det

(projektleder, Tietgenskolen).

Arbejdet med at omsætte og konkretisere skolens teorimål og praktikkens mål i små konkrete værktøjer har på den måde synliggjort betydningen af skolens teoretiske begreber i praktikkens læringskontekst – både for eleverne men også for praktikvejlederne. Skolernes arbejde med udvikling af dette redskab har således vist sig som en særdeles god måde at bringe skolens teori i spil i praktikkens travle hverdag, hvor elevplaner og uddannelsesbogen traditionelt set ikke kommer i spil. Disse værktøjer har derudover givet anledning til øget dialog mellem praktikvejledere og elever med fokus på at få eleverne til at reflektere over de teoretiske begrebers betydning i praksis. Som praktikvejlederen herunder udtaler, løfter dette også

elevernes motivation for og forståelse af skolens teoretiske viden: *“Pixi er lige det, jeg har manglet. Bliv ved med det. Vores elev er altid kommet hjem med et løft, når han har været på skole”* (praktikvejleder, Tietgenskolen, afrap.).

Dette peger på, at der også er potentialer i disse små konkrete værktøjer *den anden vej*. Det vil sige i forhold til elevernes motivation for skolens teori. Inddragelse af dette koblingsværktøj, den anden vej rundt i skolens undervisning, har der været arbejdet specifikt med i form af udvikling af *mini-plakater*. De beskriver kort og konkret, hvordan praktikkens elementer er relevante i skolens teoretiske undervisningssammenhænge:

Inge: *”Koblingsværktøjet findes i denne her udgave, som er til mester og så findes de i en anden udgave, hvor det bliver hængt op i teorilokalet for at synliggøre, at der foregår faktisk et samarbejde mellem skole og mester omkring det at lære på skolen”.*

I: *”Betyder det også noget for deres (elevernes) teoretiske forståelse?”*

Inge: *”Jamen, det skulle det jo gerne gøre i og med, man formoder, at det øger elevens motivation, hvis vedkommende kan se, hvad skal jeg bruge det her til ude i praksis”*

(projektleder, TS).

Den centrale viden, der har etableret sig i disse to udviklingsprojekter er altså, at udviklingen af små værktøjer, der konkretiserer skolens teorimål og praktikkens mål indeholder rigtig gode potentialer til at øge elevernes forståelse af skolens teoretiske videns betydning i praktikken, men også på skoleforløbene. Værktøjernes potentiale er helt enkelt, at de på en meget konkret og relevant måde synliggør uddannelsens mål og indhold for eleverne og praktikvejlederne, og gør både de teoretiske og praktiske elementer konkrete, relevante og meningsfulde for eleverne at koble til hinanden.

Udvikling af nye kommunikationsformer og øget dialog mellem skole, virksomhed og elev

De tre skoler, der har arbejdet særligt med *udvikling af nye kommunikationsformer og øget dialog mellem skole, virksomhed og elev* har haft særligt fokus på den del af projektrammen, der lægger vægt på, hvordan kommunikationen er tilrettelagt mellem skole og praktikvirksomhed samt selve relationen og samarbejdet mellem skole og praktik. På to af skolerne har dette givet anledning til afholdelse af en række arrangementer i form af informationsmøder / intromøder for elever, forældre og mestre, netværksmøder mellem skolen og virksomheder, mester-eftermiddage med trekantssamtaler mellem elev, skole og virksomhed. På den tredje skole, Tradium / Learnmark har virksomhedstilfredshedsundersøgelser været ramme om lignende faglige udviklingssamtaler på skolen mellem elever, mestre og undervisere. Spørgsmålet til belysning her er, hvordan den styrkede dialog og kommunikation har givet anledning til, at eleverne får øget mulighed for at få øjnene op for de teoretiske perspektivers betydning i deres uddannelse.

På Mercantec har man fx etableret mester-eftermiddage, hvor praktikvejlederne inviteres ind på skolen til introduktion til projektet og afklarende samtaler omkring faget, praktikken og mulighed for at etablere sammenhænge generelt. Dette har givet anledning til en tættere dialog med virksomhederne, med fokus på diskussion af fagligt indhold og de mål, eleverne skal nå - både på skolen og i praktikperioderne. Lignende mestersamtaler mellem elever, mester og underviser har været afholdt på Roskilde Tekniske Skole med gode erfaringer:

Poul: "Der synes jeg, at det binder de da bedre sammen nu. altså, at mestrene kommer og der bliver lavet arrangementer, i den ene og den anden udstrækning, og netop det der med, at eleven føler, at der er en samhørighed, det er ikke: enten er man her, eller også er man der. Men det hænger altså sammen. Også i forbindelse med sprog og teori"
(Underviser, RTS).

På Learnmark / Tradium har man som nævnt etableret mester – elev – underviser samtaler med udgangspunkt i virksomhedstilfredshedsundersøgelserne. Her er det vurderingen, at nok kan VTU-systemet være med til at skabe øget dialog og fælles sprog mellem skole og praktik,

men den mest afgørende faktor er selve mester-arrangementerne, hvor de involverede parter mødes ansigt-til-ansigt med fokus på elevens faglige progression og samlede uddannelse. Det er dog også erfaringen herfra, at der er et stykke vej endnu til etableringen af varige forbedrede koblingsmuligheder for eleverne, men den styrkede dialog og samarbejdet mellem praktikvejledere og undervisere i regi af sådanne arrangementer er et rigtig skridt at tage. Og som citatet herunder illustrerer, ønsker skolerne generelt at holde fast i sådanne udviklingsmuligheder, som projekterne har åbnet op for:

Jakob: "Altså, jeg tror, det her projekt har sat nogle ting i gang og vi vil fortsat holde de her, den måde vi holder evalueringer på og trækker mester ind og mesterelev og lærer, snakker sammen, det vil vi fortsætte med, så det satte nogle ting i gang"

(projektleder og underviser, Learnmark).

Pointen er, at koblingsarbejdet handler om andet og mere end eleverne. Skole og praktik har forskellige perspektiver på elevernes erhvervsuddannelser og hvad det er, eleverne skal kunne, men når de involverede parter fra praktikken og skolen sætter sig i samme rum og udveksler faglige perspektiver og erfaringer, skaber det en større fælles forståelse og fodslag. Det betyder i næste omgang, at elevernes oplevelse af at stå alene med ansvaret for at forbinde deres skolelæring med deres praktiklæring, som traditionelt har været en af udfordringerne for eleverne, kan imødekommes, fordi elever, praktikvejledere og undervisere i højere grad får en fælles referenceramme at trække på.

Den centrale erfaring at trække med sig fra dette er altså, at når der på denne måde arbejdes bevidst med at styrke kommunikationen og dialogen mellem praktikvejledere og undervisere i form af eksempelvis mestersamtaler, informationsmøder og trekantssamtaler, sker der automatisk det, at skole og praktiksted får øjnene op for hinandens styrker frem svagheder. Sådanne solide gensidige kendskaber åbner op for positiv kommunikation mellem skole og praktiksted, der fokuserer på elevens faglige udvikling. Dette har en afsmittende effekt på elevernes koblinger – eleverne får øjnene op for flere sammenhænge og kan bedre se uddannelsen som en helhed, hvilket ikke kan undgå at styrke deres motivation for skolens teoretiske del. At lærerne har solidt kendskab til elevernes praksis og praktikvejlederne til elevernes skoleforløb, er således en helt grundlæggende forudsætning for elevernes integration af skolens teori og praktikens læring.

Portfolio / logbogsarbejde til synliggørelse af elevernes læring

På to skoler har logbogen / portfolio været et centralt omdrejningspunkt. Pointen med logbogen har været at kunne fastholde og synliggøre elevernes læring på tværs af skole og praktik. Dokumentationen af læringen har fx været i form af billeder, video eller tekst, fx via elevernes smartphones som på Silkeborg Tekniske skole. Gennem dette projekt er det lykkedes at fange elevernes interesse for portfolioarbejdet, fordi det giver eleverne en mulighed for at fastholde tidligere læring, som så kan genkaldes i senere sammenhænge.

Helene: "Når de så har denne her portfolio og udfylder den, når de er i deres praktik, og så kommer tilbage på skolen, så kan de lynhurtigt se tilbage i deres portfolio, hvad det er, de lærte dengang og i deres grundforløbseksamen og så tage fat i noget af det de så også har ud fra praktikken. At der ligesom er sådan en meget mere håndgribelig lille let tilgængelig dokumentmappe for dem der viser, hvad de selv har lavet"

(underviser, Silkeborg TS).

Her der det dog erfaringen, at det ikke i udpræget grad understøtter elevernes motivation for den teoretiske del af uddannelsen, til trods for muligheden for at arbejde med en teknologi, eleverne er vant til. Elevernes nervøsitet over denne alternative måde at arbejde på tilskrives en del af årsagen for dette manglende udbytte af tiltaget.

På EUC nordvest har man arbejdet med en model, hvor praktikvirksomheden har udfyldt logbogen som overleveringsværktøj til skolen. Udvalgte elever har også arbejdet med egen fotodokumentation i logbogen, og på denne skole har man gode erfaringer med dette tiltag i forhold til at styrke elevernes motivation for teori. Erfaringen er, at det gør det nemt for disse elever at beskrive, hvad de har arbejdet med, og hvad de havde lært. Via egne fotos kan eleverne genkalde oplevelser og beskrive processer. Her har logbogen altså fungeret godt som motivations- og refleksionsfremmende værktøj, fordi det læringsmæssigt giver eleverne en dybere forankring af praktikkens elementer i skolens teoretiske undervisningssammenhænge:

Helge: Altså for mig, der er det et redskab, også når jeg står med dem ude i hallen. Også i teorien, og begynder at spørge ind til dem, som om jeg er den dumme her, der gerne vil vide noget. Og så sker der altså processer i dem, ikke? I stedet for at jeg hele tiden bare er den, der står og føder på, og nu skal du lære det, og nu skal du lære det, og nu skal du lære det, ikke? Men den her bearbejdning, der sker i refleksionen i de her ting, den er guld i det”

(underviser, EUC Nordvest).

Underviseren her oplever altså, at logbøger kan fremme elevernes refleksion over praksis og opgaver. Det gør, at eleverne tænker mere over formål og proces i arbejdet, og det virker i den forbindelse til at være en styrke, at logbogen giver eleverne mulighed for at kunne se tilbage på egne læreprocesser.

Til trods for Silkeborgs TS' erfaringer kan logbogen altså bringes i spil som et værktøj, der rummer mulighed for at give et godt udbytte i forhold til elevernes kobling mellem skole og praktik og motivation for teori, fordi det giver eleverne lejlighed til at kunne se tilbage på egne konkrete læreprocesser fra praktikken og reflekterer over dem i forhold til skolens teori. Det gør, at eleverne bringes til at *tænke skole*, mens de er i praktik, og *tænke praktik*, mens de er i skole. Erfaringerne med logbogen som værktøj peger således på, at det ikke er tiltaget som sådan, der ikke har givet det forventede udbytte, men måden tiltaget implementeres og bruges i undervisningen. Dette understreger, at det der er helt centralt for udbyttet af udviklingsarbejdet, der direkte involverer elever, er at eleverne delagtiggøres i så stor del af processen som muligt, så de udvikler ejerskab til projektet og nervøsiteten for at deltage minimeres.

3. Opgaver, der kobler skole og praktik

I dette kapitel redegøres for den viden, der er opnået i de 14 FoU-projekter, der har arbejdet med opgaver, der kobler skole og praktik. I relation til denne indholdsmæssige udfordring er der gennemført 14 FoU-projekter. Skolernes problemanalyser peger her på, at eleverne oplever store udfordringer i relation til kobling mellem skole og praktik. Eleverne tager i overvejende grad udgangspunkt i praktikken i deres anskuelser af sammenhæng mellem skole og praktik og savner ofte en grundlæggende forståelse for eller forklaring af meningen med den teoretiske læring i skolen i forhold til deres praktik. Skolernes projekter under dette tema er vanskelige at kategorisere, fordi de afspejler de varierende og forskellige konkrete opgaver, der har været etableret. Nedenstående redegørelse er således inddelt i de tre overordnede uddannelsesstyper: SoSu, merkantil og tekniske uddannelser. Dette afspejler ligeledes, at der er forskellige betingelser og vilkår for koblingsarbejdet for disse tre skoletyper, som til dels har haft en betydning for indholdet i projekterne.

Social- og Sundhedsuddannelser

På de fem SoSu-skoler, der har arbejdet under dette tema, har der overordnet set dels været arbejdet med elevernes forventninger og forestillinger til den kommende praktik og dels med forskellige redskaber til at få sat skolens teori i spil i praktikken.

En særlig udfordring for SoSu-området handler om, at eleverne kan være meget nervøse over at skulle starte i praktik. En konkret måde at arbejde med dette har været at gøre elevfortællinger til genstand for forumteater på skolen med inddragelse af praktikvejledere, som man har arbejdet med på SoSu-Fredericia-Vejle-Horsens. Erfaringerne fra disse seancer bringes efterfølgende i spil i praktikken. Denne måde at arbejde med elevernes angst for at starte i praktik har konkret haft den effekt, at eleverne har kunnet være mere fokuseret på at lære noget fra starten i praktikken. Dermed har skolens teoretiske viden haft en større mulighed for at være omdrejningspunktet for elevernes praktik frem for den nervøsit, der blokerer for elevernes læring. Som citatet herunder illustrerer, betyder dette helt konkret, at eleverne får nye handlemuligheder i praktikken, fordi de kan genkalde sig situationerne fra forumteatret på skolen, og således kan sætte teorien i spil i praktikken:

Ulla: *"Der var i hvert fald nogle af de elever, da de kom tilbage til mig, der sagde: "Da jeg stod ude i den her situation i praksis, der kunne jeg lige pludselig huske, hvad det var, vi havde haft inde i det her forumteater, og så gjorde jeg præcis sådan." "Kunne vi ikke få noget mere af det?"*

(projektleder, SoSu).

Det, der har fungeret godt i forbindelse med forumteatret er, at både vejledere og undervisere indgår i forumteatret og kan bringe erfaringer og perspektiver fra hhv. praktikken og skolen i spil i forhold til de udfordringer og dilemmaer, eleverne bringer på banen. Erfaringerne fra denne måde at arbejde med eud-elevs forventninger til deres kommende praktik og forberede dem teoretisk på de praktiske dilemmaer, de kan komme til at stå overfor i praktikken har således ikke kun relevans i forhold til SoSu-uddannelserne. Eleverne i de øvrige erhvervsuddannelser forventer over en bred kam, at skolens aktiviteter har konkret relevans og mening i forhold til deres praktik og bliver ofte frustrerede og demotiverede over at opleve, at dette ikke gør sig gældende. Ovennævnte erfaringer fra SoSu-uddannelsen kan således være kilde til inspiration på tværs af eud-feltet.

Et andet forhold, der gør sig særligt gældende for SoSu-området er, at de teoretiske perspektiver og de nye indsigter, disse kan give, fylder relativt mere – både for eleverne, men også for praktikvejlederne, end det generelt gør sig gældende på de merkantile og tekniske uddannelser. På den måde er det ofte skolen, der indtager den dominerende rolle i forhold til praktikstederne, og praktikvejlederne støtter et langt stykke hen ad vejen op omkring de forskellige måder at bringe teorien i spil i praksis på. Dette forhold har givet relativt gode betingelser for, via de forskellige opgaver, der har været etableret, at styrke elevernes motivation for og forståelse af teori. Fx har man på SoSu-Fyn arbejdet med mindmap og refleksionscirkler som en måde at styrke integrationen af teori i praksis: Inden praktikken har eleven udarbejdet en livshistorie med beskrivelse af en konkret borgers behov og aktuelle situation, et mindmap over opgaven og de faglige refleksioner, de har gjort sig, inden de skulle udføre opgaven. I forbindelse med løsningen af selve opgaven har en underviser fra skolen og elevens praktikvejleder, fulgt eleven i en konkret situation, med efterfølgende refleksion, hvor elevens opgave og mindmap blev inddraget. Det, der har fungeret rigtig godt i den forbindelse er, at underviserne efterfølgende faciliterer en refleksionsproces sammen med praktikvejlederen og eleven. Erfaringen fra disse refleksionscirkler er, at der etablerer sig nye teoretiske forståelser af praksis hos eleverne:

Lea: "Så spørger man ind til boblerne og finder ud af at få grenene længere og længere ud i den her mindmap og så får eleverne en oplevelse af: "Wow, jeg kan faktisk godt, jeg kan faktisk godt sætte teorien på praksis." Så det var jo i virkeligheden en refleksion med vejleder og underviser og elev efterfølgende

(underviser, SoSu).

Dette refleksionsarbejde skaber konkrete billeder på teorien, som så efterfølgende kan bearbejdes på skolen. Det skaber motivation hos eleverne til at søge mere indsigt, netop fordi teorien har fået praktisk relevans og mening. Og når det virker, som tilfældet er her, er det altså erfaringen, at opgaver på tværs er særligt gode til at understøtte dette hos eleverne. Erfaringen fra dette projekt er samtidig, at disse refleksionscirkler har potentiale til at generelt at løfte praktikken teoretisk, fordi der også etablerer sig nye indsigter hos vejlederne i forhold til, hvordan man kan udfolde en praktisk problemstilling om fx støttestrømper eller mundhygiejne og sætte begreber som værdighed, magtanvendelse og serviceloven i spil.

Det er således to helt centrale erfaringer at tage med fra disse måder at styrke koblingerne og elevernes teoretiske forståelser på SoSu-området. For det første kan et bevidst samarbejde mellem praktikvejleder og underviser i forhold til at adressere elevernes forventninger til og forståelser af praktikken, inden eleverne starter i praktik, styrke selve læringen i praktikken og integrationen af skolens teoretiske begreber. For det andet tegner der sig et billede af, at elevrefleksion er et centralt omdrejningspunkt for elevernes motivation for teori. Det handler om, at der via fx mindmap og refleksionscirkler, men også andre værktøjer som eksempelvis case -beskrivelser af en konkret borger eller arbejdet med en konkret problemstilling som børns håndhygiejne, etablerer sig en øget bevidsthed hos eleverne om de teoretiske perspektivers betydning i praksis, og dermed styrkes elevernes evne til at reflektere i og over praksis.

Det skal dog afslutningsvis siges, at samarbejdet mellem undervisere og praktikvejledere omkring udviklingsprojekterne har haft gode betingelser på SoSu-området. Der er etablerede samarbejdsstrukturer mellem skole og praktiksted og formaliserede rammer for praktikken. Dette til trods er der stadig plads til forbedringer – også på SoSu-området i forhold til samarbejdet mellem skole og praktik. Dette samarbejde er yderligere blevet styrket og udviklet i forbindelse med dette udviklingsarbejde, som har åbnet øjnene for de fælles faglige potentialer, som en af

SoSu-underviserne noterer: *"Kendskab til hinandens arbejdsområder, det giver bare bedre tolerance og bedre forståelse og større kobling. Det smitter jo af på eleven"*. Som i forbindelse med udvikling af nye kommunikationsformer under temaet om fælles sprog er det altså en central erfaring her, at alene det øgede samarbejde mellem skole og praktiksted i forbindelse med udviklingsarbejdet er et forhold, der i næste omgang styrker elevernes mulighed for at se relevante og meningsfulde sammenhænge og dermed blive motiveret for teori.

Merkantile uddannelser

På de merkantile uddannelser er der traditionelt set etableret gode samarbejdsrelationer med praktikstederne. Det gør sig i nogen grad gældende for de private virksomheder og i udtalt grad for de praktiksteder, der er placeret i offentlige institutioner. Dermed har samarbejdet mellem skole og praktiksted, som på SoSu-området, allerede fra starten haft gode betingelser på mange af de merkantile uddannelser, og det har haft en positiv betydning for udbyttet af projekterne og de værktøjer, der er udviklet undervejs. De fem projekter, der er etableret på merkantile uddannelser har arbejdet med forskellige mellemskoleopgaver såsom udarbejdelse af opslagsværk over tekstiler, beskrivelse af virksomhedens kerneydelse, iværksættelse af mindre kvalitetsudviklingsprojekter eller små snusepraktikker (grundforløbet), hvor der blev arbejdet med begreber som bruttoavance, købemotiver og målgruppe.

Overordnet set adresserer de merkantile udviklingsprojekter under dette tema dog et fælles forhold, der har at gøre med elevernes forventninger til sammenhængen mellem brede og teoretiske perspektiver på skolen og konkrete og praktiske opgaver i praktikken - nær og fjern transfer. Skolernes problemanalyser viser her generelt set, at eleverne ofte har en forventning om, at det, de lærer på skolen, er noget, de direkte kan gå ud og bruge i praktikken, og når de ikke kan se den direkte anvendelighed, kan det være svært for skolerne at motivere eleverne. Som citaterne herunder illustrerer, så har disse konkrete opgaver givet gode anledninger til at skabe tydelighed omkring, hvordan de teoretiske elementer, der arbejdes med på skolen, relaterer sig til den praktikperiode, som eleven står overfor. Det synes her vigtigt, at det bliver gjort meget konkret og specifikt, både for eleven men også for praktikvejlederen:

Mogens: *"Når jeg tvinger dem til at kigge på en administrativ proces, ikke, og se på, hvad for et lovgrundlag, det stemmer ud fra, og sætte det sammen med en politisk vinkel på,*

'Hvad er det i grunden, vi vil med det her?' Så har vi rent faktisk skabt koblingen. Den der platform, eleverne skal stå på. Og den platform, som rent faktisk deres praktiksted også står på, ikk'. Og så er der jo rent faktisk transference gennem skolen og praktik"

(projektleder, RH).

Som beskrevet skaber det en platform eleverne kan stå på, og hvorfra de er bedre i stand til at reflektere over sammenhængen mellem skole og praktik og koble de to dele til hinanden. Det, der skaber et godt grundlag for koblinger i den sammenhæng, er at tilrette skolens teori, så den gøres konkret og umiddelbart meningsfuld for eleven og praktikvirksomheden og særligt udviklingsarbejdet med opgaver, der går på tværs af skole og praktik, virker godt som ramme for etablering af denne type af koblinger. Det understøtter, at eleverne får øjnene op for relevansen af forskellige teorier i forhold til deres praktikplads:

Annette: "Når vi står og fortæller om nogle forskellige teorier i forbindelse med kvalitetsudvikling, så skal de kunne se: Nå, men okay, det kan jeg jo bruge direkte på min arbejdsplads. F.eks. er der rigtig mange af dem, som er kommet til at kigge på, nå, men det kunne jo være rigtig godt, hvis der blev udarbejdet nogle ensartede arbejdsgange, nogle procedurebeskrivelser eller et eller andet og på den måde højne kvaliteten af det vi laver på arbejdspladsen"

(underviser, Århus Købmandsskole).

Ud over at tilrettelægge skolens teori på konkrete og relevante måder er der yderligere et forhold, der har stor betydning for, hvordan sådanne udviklingsprojekter kommer til at fungere i praksis. Det handler om praktikvirksomhedernes deltagelse og engagement, og i den forbindelse peger udviklingsprojekterne her på en central erfaring at trække frem. Det handler om, at når det kan synliggøres, at eleverne kan være med til at bringe ny viden og nye perspektiver værdiskabende i spil i virksomhederne, så bliver sådanne udviklingsprojekter ikke bare betragtet som endnu en skoleting, der griber forstyrrende ind i produktionen i virksomheden. I ovennævnte to projekter har man været meget opmærksom på dette forhold, og det har været med til at sikre, at projekterne har fungeret i praksis. Erfaringerne fra dette peger således på, at der ligger et potentiale i forhold til at synliggøre de værdiskabende potentialer, elever kan have for virksomhederne.

Der, hvor der har tegnet sig nogle udfordringer, når de merkantile skoler her har arbejdet med opgaver, der kobler skole og praktik, er i forhold til etablerede koblinger på et mere generelt niveau og til at skabe motivation for skolens mere overordnede teorier. Spørgsmålet er altså, hvordan man, via mellemskoleopgaven, kan understøtte, at eleverne får øjnene op flere af de generelle teories betydning i deres uddannelse. Her er det blandt andet en central erfaring, at dette kan understøttes ved at sørge for, at eleverne 'opdager', at arbejdet med mellemskoleopgaven gør dem bedre i stand til at klare afsluttende prøver og højner kvaliteten af disse:

"Når endelig den enkelte elev har fået øjnene åbnet for, at de kan bruge mellemskoleopgaverne i deres daglige arbejde og den afsluttende fagprøve, så kommer der endnu større motivation og stolthed over egen præstation, og de vil næste gang være mere spørgende i forhold til deres oplæringsansvarlige "

(Tietgenskolen, afrap.).

Bent: Fagprøve er jo en opgave, som stilles her i skolesammenhæng, men som skal gennemføres ude i praktikken, ikk'. Og der har vi jo haft nogle elever, der har valgt at sige: Jamen, så kunne vi godt, ud fra denne her metode her, kunne vi måske overføre den til vores fagprøve".

(projektleder, Århus købmandsskole).

Motivation for teori handler altså både om, hvordan teoretiske forståelser kan have en direkte betydning, via fx konkret arbejde med begreber som bruttoavance, eller et opslagsværk over tekstiler i butikken. Men det handler også om motivation for mere overordnede teoretiske begreber, og hvordan også disse kan give nye teoretiske indsigter og forståelser og bedre koblinger mellem skole og praktik. I forhold til denne *ferne transfer* er det erfaringerne her, at det handler meget om rammesætning af det, der arbejdes med på skolen, og at det gøres tydeligt for eleven, hvordan dette kan være relevant – også på den lange bane. Således betragtet er det altså ikke alle koblinger, det er muligt for eleverne at etablere nu og her, og særligt nogle af de generelle perspektiver fra skolen giver først anledning til koblinger for eleverne, når de er ved at afslutte deres uddannelse. Det er en vigtig pointe i forhold til rammesætningen af aktiviteter for eleverne og i forhold til, at man som underviser ikke nødvendigvis kun skal 'jagte' her-og-nu-koblinger for at motivere eleverne for de bredere og teoretiske perspektiver i deres erhvervsuddannelse, men også søge at rammesætte meningsfulde koblinger på den lange bane.

Tekniske uddannelser

Praktikpladserne på de tekniske uddannelser er hovedsagligt kendetegnet ved at være på virksomheder i reel konkurrence med hinanden – både små og store virksomheder. Desuden er strukturerne for elevernes praktikforløb og samarbejdet med skolen ofte ikke så formaliseret / etableret, som i SoSu og merkantile uddannelser. Disse forhold betyder, at samarbejdet er mere sårbart for mange af de tekniske uddannelsers vedkommende, og dermed påhviler der skolerne en større opgave i at etablere og vedligeholde samarbejdsstrukturer. Desuden giver det en større udfordring for mange af de tekniske uddannelser i forhold til at fastholde et uddannelsesperspektiv på eleverne, mens de er i praktik. Dette er ikke en mindre udfordring i lyset af, at praktikken indtager en overordnet og dominerende position i forhold til skolen – både hos elever og praktiksted. Det gør elevernes oplevelse af manglende sammenhæng mellem skole og praktik meget udtalt på de tekniske uddannelser. Derfor har et overordnet tema for de fem tekniske skoler, der har etableret udviklingsprojekter under temaet om opgaver, der kobler skole og teori, i særlig grad været at arbejde med at få synliggjort relevansen og meningen med skolens teori i forhold til praktikkens læring.

Der er fx blevet arbejdet med en opgave, der tager udgangspunkt i kompetencemålene for hovedforløbets bundne projektopgave, udarbejdelse af logbog med beskrivelse af aktiviteter og arbejdsgange, der er relevante for virksomheden i forhold til forskellige produkter. På CPH Wests frisøruddannelse har man fx arbejdet med en opgave i praktikken, der har bestået i at foretage fire forskellige klipninger på levende modeller med udgangspunkt i klippeteknikken 'Pivot Point', som eleverne blev forberedt til på det foregående skoleophold. Klipningerne er efterfølgende blevet beskrevet teoretisk af eleverne i et fortrykt skema udarbejdet af underviseren. Skolens afrapportering beskriver her, hvordan de elever, der har arbejdet med projektet, har følt sig velforberejdede på at vende tilbage til hovedforløbet og føler sig bedre i stand til at anvende og forstå teori. Spørgsmålet er: Hvad er det, der tilsyneladende har fungeret godt i forbindelse med denne opgave? For det første har underviseren gjort et bevidst arbejde med at informere praktikstederne omkring opgaven, og hvilken rolle virksomheden skal spille i den forbindelse. Til trods for at selve opgaven ikke er udarbejdet i samarbejde med virksomheden, tilskrives dette afklarende arbejde i forhold til fordeling af roller og ansvar mellem skole og praktiksted en stor rolle for den positive effekt af udviklingsprojektet.

For det andet blev eleverne grundigt forberedt på opgaven af underviserne på det foregående skoleophold. Dette har været centralt i forhold til at gøre eleverne trygge på udførelsen af opgaven i praktikken. Det minder om logikken i forbindelse med forumteater, men i denne sammenhæng er det mere specifikt møntet på at give eleverne en struktur på deres arbejde, der kunne gøre dem i stand til at udføre en bestemt teoretisk baseret, praktisk opgave i praktikken. På Skive TS har man gjort tilsvarende erfaringer i forhold til, hvad der fungerer godt, når eleverne skal koble mellem skole og praktik og sætte skolens teori i spil i praktikken. Her er opgaven udviklet i samarbejde med udvalgte praktikvirksomheder. Eleven arbejder først grundlæggende med teori på skolen relateret til opgaven og arbejder efterfølgende med at opnå de tilhørende praktiske færdigheder og rutiner i praktikvirksomheden. På det efterfølgende skoleophold har eleverne således været motiverede for at koble yderligere teori på praksis, og denne sammenhæng gør, at eleverne kommer til at arbejde med skolens teori i praktikken:

I: *"Hvordan tror du den opgave har hjulpet til at synliggøre sammenhængen mellem skole og praktik?"*

Maja: *"Den synes vi har hjulpet meget. Billederne viser jo, at det de har lært på skolen, det har de også brugt ude i praktikken. Det kan man se på de billeder af de møbler der. At de har anvendt den teori, de har lært"*

(projektleder, Skive TS).

De tekniske skolers arbejde med opgaver, der kobler skole og praktik, synliggør yderligere en centralt pointe i forhold til, hvad der kan få sådanne udviklingsprojekter til at fungere i praksis. Ved at forberede eleverne ordentligt på skolen i udviklingsarbejdet med opgaver på tværs giver det eleverne et styrket mandat til at 'være under uddannelse' i praktikken. Når eleverne således bliver 'klædt ordentligt på' og har konkrete og meningsfyldte opgaver med ud i praktikken, sker der ofte det, at der kommer fokus på de mål eleverne har i den pågældende praktik:

Maja: *"Det vi kan også se i bakspejlet, så er de (vejlederne) også blevet mere obs. på, at der er nogle bestemte mål eleverne skal nå i praktikken"*

I: *"Så det er blevet synliggjort på en måde, måske?"*

Maja: *"For mestrene ligesom... Når nu de er i praktik her mellem de her to skoleperioder, så er der faktisk noget bestemt eleven skal arbejde med. Altså, det er jo givet selvfølgelig i alle uddannelsesplaner, eller hvad skal man sige - bekendtgørelser, men altså derfor har der måske alligevel ikke været så stor opmærksomhed på det før"*

(projektleder, Skive TS).

Samme erfaring gjorde sig gældende i 'fælles sprog' med udvikling af pixibøger, og skemaer. I denne forbindelse er det blot på baggrund af konkrete opgaver frem for konkrete begreber. Pointen er, at dette giver anledning til, at virksomhederne og mestrene får øjnene op for deres lærlinges uddannelsesperspektiv, og det har der måske ikke tidligere været så stor opmærksomhed på, fordi praktikmålene og elevplanerne har været for abstrakte og utilgængelige for mestrene i en travl hverdag. Der bliver dermed en øget bevidsthed om at skabe sammenhænge mellem skole og praktik og forbinde teori med praksis – også hos mestrene i virksomhederne – til gavn for elevernes motivation for teori.

Erfaringen at trække med sig på denne baggrund i forhold til, hvordan man kan motivere eleverne for teori, særligt på de tekniske skoler, hvor eleverne traditionelt har sværest ved at koble teori og praksis, handler således om to forhold. For det første handler det om at arbejde meget specifikt og konkret med at forberede eleverne grundigt på skolen til at kunne udføre opgaven i praktikken. Dernæst handler det om at have udviklet gode og meningsfulde evalueringssystemer, når eleverne kommer på det efterfølgende skoleophold, der kan sætte elevernes praktiske erfaringer i spil igen i forhold til skolens teori.

Samlet set peger skolernes udviklingsarbejde under temaet omkring opgaver, der kobler skole og praktik, på, at når skole og virksomhed arbejder sammen om udvikling af meningsfulde opgaver, der går på tværs af en skoleperiode, en praktikperiode og en skoleperiode, så skaber det i sig selv en platform eleverne kan stå på. Dette betyder, at eleverne, i hvert fald i undervisernes optik, bliver bedre i stand til at reflektere over sammenhængen mellem skole og praktik og koble de to dele til hinanden. Derudover viser rapporten, at skolernes arbejde med konkrete opgaver,

der går på tværs af skole og praktik, skaber bedre inddragelse og anvendelse af skolens teori og dermed mere kvalificerede skoleopgaver. Det som underviserne fremhæver i den forbindelse er, at det er med til at skabe bedre sammenhænge for eleverne og bedre dybdeforståelse.

Konklusion

Undersøgelsen tegner samlet set et positivt billede af mulighederne for at skabe bedre koblinger mellem skole og praktik, der indvirker positivt på elevernes motivation for og forståelse af teoretisk viden. Via skolernes udviklingsarbejde er kvaliteten i elevernes samlede uddannelsesforløb løftet, og der er skabt grobund for erhvervsfaglig udvikling for eleverne i såvel virksomhederne som på skolerne. Forsøgene peger samlet set på, at det er muligt at foretage dette løft gennem fokus på indsatser på individniveau og strukturniveau. Undersøgelsen peger dog også på, at der er variationer på tværs af uddannelsestyper. På SoSu-området og til dels i de merkantile uddannelser er der allerede etablerede formelle samarbejdsstrukturer mellem skole og praktikvirksomheder, der ofte er kommuner. Dette letter både samarbejdet og dialogen mellem skole og praktikvirksomhed til fordel for eleverne. Sådanne formelle samarbejdsstrukturer savnes i højere grad på de tekniske uddannelsers, hvilket gør koblingsarbejdet vanskeligere.

I forhold til **udvikling og praktisering af fælles sprog** peger rapporten overordnet på, at udvikling af små tiltag der konkretiserer mål for praktikken og skolens teorimål, såsom en pixibog med skolens teorimål eller et skema med mål for praktikken har vist sig at fungere særdeles godt. Tiltagene gør de teoretiske og praktiske elementer konkrete, relevante og meningsfulde for eleverne at arbejde med – både i praktikken og på skolen. Dette øger elevernes forståelse af skolens teoretiske viden. Disse tiltag er eksemplariske og ville kunne bringes i anvendelse på tværs af eud-feltet.

Derudover peger undersøgelsen på, at der er skabt mere dialog og kommunikation mellem skole og praktik, og dette har givet anledning til at få italesat og tydeliggjort indforståede faglige begreber og forståelser. Når der på den måde arbejdes bevidst med at styrke kommunikationen og dialogen mellem praktikvejledere og undervisere, giver det anledning til, at man får øjnene op for hinandens styrker frem for svagheder. Det har betydet, at der i praksis er etableret fælles referencerammer mellem skole og praktikvirksomhed, og dette har en afsmittende effekt på elevernes koblinger – eleverne får øjnene op for flere sammenhænge og kan bedre se uddannelsen som en helhed, hvilket er med til at styrke elevernes motivation for skolens teori. Samlet set rummer arbejdet med at fastholde elevernes læreprocesser i form af logbog / portfolio gode potentialer, særligt i forhold til kobling mellem skole og praktik, fordi det giver

eleverne mulighed for at se tilbage på egne læreprocesser. Det åbner muligheden for, at eleverne bringes til at *tænke skole*, mens de er i praktik og *tænke praktik*, mens de er i skole, og det har styrket elevernes refleksionsevner.

Udviklingsarbejdet under dette tema har således for skolernes vedkommende givet anledning til etablering af nye handlemuligheder i praksis og givet en større fælles referenceramme for elever, undervisere og praktikvejledere. For praktikvirksomhederne har det betydet et udvidet vidensgrundlag og forståelse for, hvad eleverne arbejder med på erhvervsskolen, og hvad de skal byde ind med i den forbindelse. I forhold til eleverne har det grundlæggende haft den betydning, at det er blevet lettere at forstå teoretiske begrebers betydning i praksis og dermed foretage koblinger.

I forhold til **opgaver, der kobler skole og praktik**, peger rapporten på, at det er centralt at etablere faglige samarbejder mellem praktikvejledere og undervisere. Det 'gode' samarbejde adresserer og udvikler måder at arbejde med elevernes forventninger til og forståelser af praktikken, inden eleverne starter i praktik, og dette styrker læringen i praktikken og elevernes muligheder for at bringe skolens teoretiske begreber i spil i praktikken. Konkret kan det 'gode' samarbejde tage form af forumteater. Erfaringerne fra denne måde at arbejde med elevens forventninger til deres kommende praktik og forberede dem teoretisk på de praktiske dilemmaer, de kan komme til at stå overfor i praktikken, er eksemplarisk og kan således være kilde til inspiration på tværs af eud-feltet.

Der tegner sig derudover et billede af, at elevrefleksion er et centralt omdrejningspunkt for elevernes motivation for teori. Her er der fx udviklet små konkrete opgaver såsom udarbejdelse af en håndbog / opslagsværk over tekstiler i butikken, iværksættelse af et mindre kvalitetsudviklingsprojekt, som fx optimering af manuel sagsarkivering eller beskrivelse af praktikvirksomhedens kerneydelse og de tilknyttede administrative processer. Disse opgaver gøres til genstand for faglige refleksioner, og det kan være med til at øge bevidstheden hos eleverne om de teoretiske perspektivers betydning i praksis. Skolernes udviklingsarbejde har således både handlet om at bringe teoretiske forståelser i spil i forhold til en konkret problemstilling og opgave. Men der har også været arbejdet med at skabe motivation for mere overordnede teoretiske begreber og perspektiver, og hvordan også disse kan give nye indsigter og forståelser og bedre koblinger mellem skole og praktik. Her har det vist sig som en central

erfaring, at det er muligt at motivere eleverne for mere generelle perspektiver, hvis disse eksempelvis rammesættes tydeligt ved at synliggøre for eleverne, hvordan arbejdet med disse brede perspektiver kan styrke dem i forhold til afsluttende prøver.

Skolernes erfaringer i forhold til, hvordan man kan motivere eleverne for teori, særligt på de tekniske skoler, hvor eleverne traditionelt har sværest ved at koble teori og praksis, handler for det første om at forberede eleverne grundigt på skolen til at kunne udføre det teoretisk baserede praktiske arbejde i praktikken. Og så handler det om, at udvikle gode og meningsfulde evalueringssystemer, når eleverne kommer på det efterfølgende skoleophold, der kan sætte elevernes praktiske erfaringer i spil igen i forhold til skolens teori.

Samlet set peger skolernes udviklingsarbejde under temaet omkring opgaver, der kobler skole og praktik, således på, at når skole og virksomhed arbejder sammen om udvikling af meningsfulde opgaver, der går på tværs af en skoleperiode, en praktikperiode og en skoleperiode, så skaber det i sig selv en platform eleverne kan stå på. Dette betyder, at eleverne, i hvert fald i undervisernes optik, bliver bedre i stand til at reflektere over sammenhængen mellem skole og praktik og koble de to dele til hinanden. Derudover viser undersøgelsen, at skolernes arbejde med konkrete opgaver, der går på tværs af skole og praktik, skaber bedre inddragelse og anvendelse af skolens teori og dermed mere kvalificerede skoleopgaver. Det som underviserne fremhæver i den forbindelse er, at det er med til at skabe bedre sammenhænge for eleverne og bedre dybdeforståelse.

På tværs af de 21 forsøgs- og udviklingsprojekter udgør det således en helt central erfaring, at det egentlig ikke så meget handler om typen af projekter (fælles sprog, eller opgaver, der kobler skole og praktik). Elevernes motivation for teori handler i langt højere grad om, at der grundlæggende tænkes i udvikling af fælles faglige forpligtende forløb, der inddrager alle parter: elever, undervisere og praktikvejledere, på relevante, afklarede og værdifulde måder. På baggrund af de 21 FoU-projekter kan det således anbefales:

Anbefalinger

- At der i forhold til alle elever i praktik finder et fagligt samarbejde sted på institutionelt niveau mellem skole og virksomhed.

- At undervisere og praktikvejledere samarbejder omkring elevernes forventninger til og forståelse af deres kommende praktik. Fx i form af forumteater.
- At praktikmål og kompetencemål knyttes til den specifikke praktik eleverne er i og 'oversættes' til hverdagsprog. Fx i form af en pixi-bog eller skemaer med konkrete praktikmål.
- At udvikle små, konkrete opgaver eleverne kan arbejde med i praktikken, og som forberedes grundigt på det foregående skoleophold. Fx i form af at skulle arbejde med en bestemt syningsteknik, en bestemt klippeteknik eller teoretiske begreber som bruttoavance, købemotiver og målgrupper.
- At elevernes værdiskabende potentialer i virksomhederne synliggøres gennem udvikling af elevopgaver, der kan skabe værdi for virksomheden.
- At udvikle faglige tiltag, såsom portfolio / logbog, der tvinger eleverne til at 'tænke skole', mens de er i praktik og 'tænke praktik', mens de er i skole.
- At afsluttende prøver tager udgangspunkt i det, eleverne har arbejdet med under deres praktik- og skoleforløb.
- At der ikke foretages forsøgs- og udviklingsarbejde uden overvejelser over, hvordan gode erfaringer indlejres i organisationen, når projektmidlerne ophører.

